

ارتقای سطح گردشگری در قلعه اختیارالدین با استفاده از اصول طراحی

شهری

^۱پوهنیار پاسون عارفی عضو کادر علمی پوهنخی انجینیری پوهنتون هرات

^۲نامزد پوهنیار همایون وحیدی عضو کادر علمی پوهنخی انجینیری پوهنتون هرات

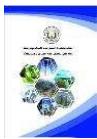
Abstract

Today, the tourism industry is the third largest industry in the world after the oil industry and automobile industry, which has attracted the attention of many countries and many measures have been taken in the field of its growth. Tourism includes different aspects of society such as social, economic, cultural and physical and causes their growth and improvement. Tourism can be classified according to different goals, one of which can be mentioned in order to preserve the identity of historical buildings. Meanwhile, the principles of urban design, which focus on improving the quality of buildings and places, can be one of the best and most effective methods for the growth of tourism in a place. The area studied in this research (Ekhtiaral-Din Castle), which is one of the valuable and historical buildings of Herat city and has many potentials to attract tourists, has been tried to use the principles of urban design and considering the preservation of its identity, Its tourism will be upgraded to become an attractive place for tourists. The current research is descriptive-analytical in terms of action type and practical in terms of purpose. The collected information is in the form of library study, interviews with urban experts, related government officials and observation, and after preparing the necessary information and knowing the background of the project, the information has been analyzed using the SWOT technique. At the end, in order to achieve the goals of the vision research, general goals, strategies and policies have been formulated. These policies are based on the principles of urban design, including accessibility, efficiency, social interactions, and the creation of appropriate furniture and flooring in the area. Finally, by using policies based on these principles, the tourism level of Ekhtiaral-Din Castle can be improved with regard to preserving its identity.

Key words: Tourism, Principles of urban design, Ekhtiaral-Din Castle, Historical buildings

¹ Email: Pasoon.Areffi@gmail.com
Mob: (0093)798221111

² Email: homayounwahidy@gmail.com
Mob: (0093)793480673

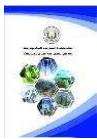
چکیده

صنعت گردشگری امروزه پس از صنعت نفت و موتورسازی سومین صنعت بزرگ جهان است که توجه کشورهای زیادی را به خود جلب نموده و در زمینه رشد آن اقدامات متعدد را انجام داده است. گردشگری ابعاد مختلفی از جامعه مانند اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی را در برگرفته و سبب رشد و بهبود آنها می‌گردد. گردشگری میتواند نظر به اهداف مختلفی دستبندی گردد که یکی از آنها را میتوان در راستای حفظ هویت بنایان با ارزش تاریخی یاد کرد. در این میان اصول طراحی شهری که تمرکز آنها بر روی بهبود سطح کیفی بنایان و اماکن است میتواند یکی از بهترین و مؤثرین روش‌ها برای رشد گردشگری یک مکان باشد. محدوده مطالعه در این تحقیق (قلعه، اختیارالدین) که یکی از بنایان با ارزش و تاریخی شهر هرات بوده و دارای پتانسیل‌های متعددی جهت جذب گردشگر میباشد، سعی شده است تا با استفاده از اصول طراحی شهری و با توجه بر حفظ هویت آن، سطح گردشگری آن ارتقاء داده شده، به مکانی جاذب گردشگر تبدیل شود. تحقیق حاضر به لحاظ نوع اقدام توصیفی_تحلیلی و به لحاظ هدف کاربردی می‌باشد. اطلاعات جمع‌آوری شده بصورت مطالعه، کتابخانه‌ای، مصاحبه با متخصصین شهری، مسئولین دولتی مربوط و مشاهدات عینی بوده و پس از تهیه اطلاعات لازم و شناخت بستر طرح با استفاده از تکنیک سوات به تحلیل اطلاعات پرداخته شده است. در پایان جهت رسیدن به اهداف تحقیق چشم انداز، اهداف کلی، راهبردها و سیاست‌ها تدوین شده است. که این سیاست‌ها مبتنی بر اصول طراحی شهری بوده از جمله دسترسی، کارآیی، تعاملات اجتماعی و ایجاد مبلمان و کفسازی مناسب در ساحه می‌باشد. که نهایتاً با استفاده از سیاست‌های مبتنی بر این اصول میتوان سطح گردشگری قلعه اختیارالدین را با توجه به حفظ هویت آن ارتقاء داد.

کلمات کلیدی: گردشگری، اصول طراحی شهری، قلعه اختیارالدین، بنایان تاریخی

۱. مقدمه

در دهه‌های اخیر، بی‌تردید، گردشگری یکی از پدیده‌های اجتماعی-اقتصادی مهم و دارای آثار فرهنگی، سیاسی و محیطی بوده که به صورت پدیده‌ای فراگیر و جهانی در آمده است. در چند دهه گذشته، گردشگری همواره رو به رشد و در حال متغیر شدن و یکی از بزرگترین بخش‌های اقتصادی جهان بوده است. از دهه ۱۹۵۰ م تا کنون، تعداد گردشگران بین‌المللی با وجود همه بحران‌های سیاسی (جنگ، انقلاب‌ها، آشوب و ناامنی) و اقتصادی (ركود اقتصادی، بحران سرمایه‌داری) در جهان همواره رو به رشد بوده است. ممکن است در مناطقی از جهان دچار رکود و در زمان کوتاه دچار کاهش شده باشد اما برآیند جهانی آن همیشه مثبت و دارای رشد زیادی بوده است (ویسی و مهمناندوسن، ۱۳۹۴: ۴). بر اساس جدیدترین گزارش سازمان جهانی گردشگری (۲۰۱۵) در سال ۲۰۱۴، از هر بارزده شغل یک شغل، ۶ درصد صادرات و ۳۰ درصد ارائه خدمات در جهان، و به طور کلی ۹ درصد تولید ناخالص جهانی (۱۲۴۵ میلیارد دلار درآمد) مربوط به صنعت گردشگری بوده که

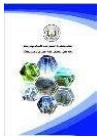

از ۱/۱۳ میلیارد نفر گردشگر بین‌المللی به دست آمده است. در کنار منافع مستقیم درآمدهای ارزی فراوان صنعت گردشگری، مواردی نظیر اشتغال‌زاگی، رونق کسب و کار، توزیع ثروت، کمک به توسعه عدالت فضایی، ترویج و تبادل فرهنگی، کمک به توسعه صلح، تبلیغ و حفظ آثار فرهنگی و اجتماعی باعث شده است تقریباً همه کشورها به دنبال بهره‌گیری از این صنعت در راستای منافع ملی خود باشند. این عوامل موجب شده است کارشناسان گردشگری را یکی از لوازم توسعه بدانند(ویسی، ۱۳۹۶: ۲). گردشگری، پدیده‌ای است که در صورت برنامه‌ریزی صحیح میتواند به افزایش تولید، ارتقای سطح زندگی، رفاه عمومی و اشتغال بسیاری از عوامل تولید از جمله کار، سرمایه و زمین منجر شود. اقتصاددانان از صنعت گردشگری به عنوان یک صنعت مولد سرمایه و اشتغال‌زا نام میبرند و توجه خاصی به این صنعت دارند؛ از این رو، معتقدند توسعه صحیح گردشگری به لحاظ اقتصادی، موجب افزایش ارزآوری میشود (شکوری و دیگران، ۱۳۹۶: ۲). امروزه گردشگری از چنان جایگاهی برخوردار است که صنعت سوم جهان بعد از صنایع نفت و خودرو قرار دارد و می‌رود در آینده ای نه چندان دور به صنعت نخست جهان تبدیل شود. به همین خاطر کشورهای جهان به هر نحوی کوشش می‌کنند تا سهمی از این خوان گسترده داشته باشند (خسروی، ۱۳۸۴: ۱).

طراحی شهری یکی از رشته‌های جدید و نوظهور در بخش مسائل شهری بوده که از ابتداء تا کنون نظریه پردازان و دانشمندان زیادی تعاریف مختلفی را از آن ارائه داده اند که از میان آنها میتوان به تعاریف ذیل اشاره نمود: طراحی بخشی از هنر سازمان دادن فضای کالبدی است که با رشته‌های مختلف علمی و هنری مانند برنامه ریزی شهری، معماری و منظر سازی، ترافیک و حمل و نقل، روانشناسی، جامعه‌شناسی، اقتصاد، سیاست و فرهنگ سروکار دارد (شهابی و دیگران، ۱۴۰۲: ۴).

✓ طراحی شهری با شکل کالبدی عرصه عمومی در یک منطقه محدود شهر سروکار دارد و بنابر این بین دو مقیاس شناخته شده معماری که با شکل کالبدی عرصه خصوصی(ساختمان) در ارتباط است و برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای که با سازمان فضایی Gosling and (1984: 8).

✓ طراحی شهری زمینه و امکان بوجود آمدن تغییر و تحول کیفی را در محیط‌های شهری فراهم میسازد. طراح شهری ممکن است هرگز ساختمان خاص و یا ساختمان‌هایی را که

در طرح ارائه داده، طراحی نکند، بلکه مقررات لازم را برای حرفه‌ای هایی که در ساختن بنها نقش دارند، تهیه نماید(Pittas, 1980: 5).

طبعی است که برای شکل‌گیری و خلق هر پدیده‌ای که متشکل از اجزاء و عناصر گوناگون بوده و برای پاسخگویی به نیازهایی و فراهم آوردن شرایط مناسبی برای فعالیت هایی طراحی و ساخته شده باشد، توجه به اصولی ضرورت دارد که رعایت آن اصول میتواند پدیده مورد نظر را به نسخه و وجه ایده آل و آرمانی اش نزدیکتر کند. علاوه بر اینها، شناخت و تدوین اصول، به آراء، نظرات، جهان بینی و فرهنگ طراح، سازنده، استفاده کننده و اداره کننده بستگی و ارتباط تام دارد. به این ترتیب، برای طراحی شهری نیز اصولی قابل تدوین است که به اجمال به برخی از آنها اشاره میشود.

اصول طراحی شهری مورد نظر، در پنج طبقه قابل دسته بندی اند که عبارت اند از:

← اصول مفهومی(باطنی، معنوی، فکری، ذهنی)

← اصول عینی(ظاهری، محسوس)

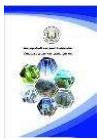
← اصول فکری طراح(که منبعث از جهان بینی طراح است یا اینکه مربوط به جهان بینی اهل شهر است و طراح سعی در ملحوظ داشتن آنها دارد)

← اصول خاص(برای هر موضوع، فضا یا عنصر شهری)

← اصول مدیریتی که به اداره شهر و فضاهای و عناصر شهری مربوط است.

لغت توریسم از دو بخش تور و ایسم تشکیل شده که تور به معنای سفر یا گردش است و ریشه در لغت لاتین Turns به معنای دور زدن، رفت و برگشت بین مبدأ و مقصد و چرخش را دارد که از یونانی به اسپانیا، فرانسه و در نهایت به انگلیس راه یافته است. ایسم نیز به معنی اندیشه و مکتب است. پس میتوان کلمه توریسم را مکتبی دانست که پایه و اساس آن سفر است. به نقل از سازمان جهانی گردشگری¹ (WTO) توریسم پدیده اجتماعی، فرهنگی و تجاری بوده که مستلزم جایجایی مردم به مکانی غیر از محل سکونت و کار خود است. به اساس تعریفی دیگر توریسم به مجموعه مسافرت‌هایی گفته میشود که بین مبدأ و مقصد با انگیزه‌های استراحتی، تفریحی، تفریجی، ورزشی، دیداری، تجاری، فرهنگی و یا گذران وقت اوقات فراغت انجام می‌گیرد و در آن شخص توریست مقصد اشتغال و اقامت دائم را ندارد. گردشگری به مجموعه فعالیتی اطلاق میشود که در جریان مسافرت

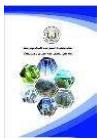
¹ World Tourist Organization

یک گردشگر اتفاق می افتد، این فرایند شامل هر فعالیتی از قبیل برنامه ریزی سفر، مسافرت به مقصد، اقامت، بازگشت و حتی یادآوری خاطرات آن نیز میشود. همچنین فعالیتی را که گردشگر به عنوان بخشی از سفر انجام میدهد، نظیر خرید کالاهای مختلف و تعامل میان میزبان و مهمان را نیز دربر میگیرد.

مسافرت، سفر و از جانی به جای دیگر نقل مکان کردن از دیرباز در ذات آدمی بوده و جزء لاینفک زندگی و وجود انسان است. سفر و مسافرت دارای قدمت دیرینه‌ای است و به جرأت می‌توان گفت توریسم از دیرباز در جوامع انسانی وجود داشته است و به تدریج مراحل تکامل خود را طی کرده و به موضوع فنی، اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی کنونی رسیده است (شیخ زاده؛ به نقل از رضوانی، ۱۳۷۷: ۳). گردشگری بر اساس چندین برآورد و مطابق نظر سازمان جهانی گردشگری، که وابسته به سازمان ملل متحد است، بزرگترین صنعت و فعالیت اقتصادی جهان می‌باشد؛ بزرگ‌تر از صنایع دفاع، تولیدات صنعتی، نفت و کشاورزی. این صنعت، گسترده‌ترین صنعت خدماتی است و یقیناً در سده آینده با سرعتی بیش از گذشته و امروز گسترش خواهد یافت (لطفى خاچکی، ۱۳۸۷: ۲). اغلب کشورها به گردشگری به عنوان یک ضرورت نگاه می‌کنند و از تمامی ظرفیتها و امکانات خود استفاده می‌کنند تا به کسب منافع و مزایای مورد نظر خود دست یابند (قالیباف و شعبانی‌فرد، ۱۳۹۰: ۲). گردشگری، فعالیت اقتصادی است که به دلیل ماهیت و ویژگی‌های خاص آن، فرصت‌های مناسبی را برای ورود به عرصه تجارت بین‌المللی، فارغ از سطح توسعه یافتنی کشورها فراهم می‌آورد (رسولی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱). امروزه توسعه صنعت گردشگری، به ویژه برای کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته که با بحران بیکاری و محدودیت‌های منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجه اند، اهمیت بسزایی دارد. همچنین گردشگری ارتباطات گسترده‌ای با توسعه اقتصادی دارد. از سویی می‌توان فقط به شاخص‌های اقتصادی به منزله منبع درآمد کشورها توجه کرد و از سوی دیگر می‌توان گردشگری را به عنوان بخشی از خدمات معرفی کرد (جعفری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱).

افغانستان یکی از کشورهای باستانی و دارای مناطق فرهنگی و تاریخی زیادی می‌باشد که می‌توان آن را به یک مکان مهم گردشگری تبدیل نمود. این کشور که دارای تمدن کهن و جاذبه‌های بی‌نظیر گردشگری می‌باشد، در سال ۱۳۴۴ عضو سازمان جهانی گردشگری شد. کمی قبل تراز آن در سال ۱۳۲۷ افغانستان اداره توریسم را تاسیس کرده بود. این کشور به علت برخورداری از جاذبه‌های

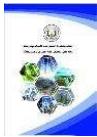

بی نظیر گردشگری و طبیعت بکر، محل حضور گردشگران گردیده و یک سال پس از عضویت افغانستان در سازمان جهانی توریسم، نخستین گروه از جهانگردان به این کشور سفر کردند. انکشاف صنعت توریسم نه تنها از نظر اقتصادی برای افغانستان اهمیت خاص دارد، بلکه از نظر فرهنگی نیز مهم است و با توسعه این صنعت می‌توان از آن برای نهادینه سازی صلح، شناخت مردم افغانستان از همدیگر و ایجاد روحیه هم‌زیستی مسالمت‌آمیز، استفاده نمود. در این میان شهر هرات که قطب صنعتی و فرهنگی افغانستان به شمار می‌رود، صاحب مکان‌های متعدد و با ارزش تاریخی، مناظر و چشم اندازهای طبیعی و ساحتات باستانی زیادی است که همه اینها از جمله موارد مهم در جذب گردشگر اند. یکی از مراکز عمده تاریخی گردشگری این ولایت قلعه اختیارالدین (ارگ هرات) می‌باشد. لذا در این تحقیق سعی به عمل آمده است تا سطح گردشگری این مکان تاریخی و با هویت فرهنگی را افزایش داده، آن را دوباره به یک مکان جاذب گردشگر و با هویت تاریخی تبدیل نماییم.

اما متأسفانه به دلیل نامنی‌های چند دهه گذشته و نبود مدیریت و برنامه‌ریزی درست در جهت ارتقاء سطح گردشگری این ولایت و در ضمن عدم توجه مسئولین ذیربیط، سبب شده تا نقش این صنعت کمرنگ شده و حتی به فراموشی سپرده شود. از این رو، این تحقیق به هدف ارتقاء سطح گردشگری با استفاده از اصول طراحی شهری قلعه اختیارالدین شهر هرات که کدام اصول طراحی شهری منجر به ارتقاء سطح گردشگری قلعه اختیارالدین شهر هرات می‌گردد؟ انجام شده است. در این تحقیق به بررسی گردشگری، اصول طراحی شهری و ارتقاء سطح گردشگری با استفاده از اصول طراحی پرداخته شده است.

۲. روش تحقیق

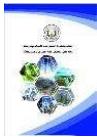
فرایند حاکم بر این تحقیق، توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد. معلومات جمع آوری شده با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و از طریق مصاحبه و پرسشنامه‌ها می‌باشد که با استفاده از تحلیل سوات، مطالعات بدست آمده طراحی جدید را پیرامون رشد و ارتقاء سطح گردشگری قلعه اختیارالدین با استفاده از اهداف و راهکارهای طراحی شهری ارائه می‌دهد. نمونه آماری تحقیق از میان جامعه آماری به روش غیر تصادفی بوده که به اساس یک ورکشاپ دایر شده به تعداد ۳۰ تن از محصلین دیپارتممنت شهرسازی دانشکده انجینیری و متخصصین رشته شهرسازی می‌باشند. در

این تحقیق از روش های مصاحبه، مشاهده و مطالعه کتابخانه ای و بعضی پایان نامه ها و مقالات مرتبط برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است.

۳. یافته های تحقیق

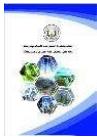
قلعه اختیارالدین نحسین قلعه استوار منطقه هرات در افغانستان است که اهالی آن به رهنمایی شمیره دختر فریدون به منظور رهایی از چیرگی و باجگیری دشمن آباد کردند. در سده چهارم پیش از میلاد در پی تهاجم اسکندر مقدونی ویران ولی پس از آن به فرمان خود او از نو آباد شد. این قلعه دوباره در اثر هجوم چنگیز خان ویران ولی بعدا در عصر فخرالدین (۶۸۷-۷۰۶) توسط وزیرش اختیارالدین آباد شده و بنام وی نامیده شد. در سال ۸۱۰ در دوره شاهزاد فرزند تیمور لنگ که پایتخت خراسان را از سمرقند به هرات انتقال داد علاوه بر ترمیم ویرانی های گذشته به استوارسازی و آراستن این قلعه نیز پرداخته شد. این بنا در قرن هفتم توسط اختیارالدین مرمت شد و پس از خرابی های زمان مغولان مجدداً توسط ملک فخرالدین کرت تعمیر شد. قلعه اختیارالدین به دلیل مرکزیت حکومتی و نظامی همیشه مورد تخریب و صدمات نیروهای مهاجم بوده است. این قلعه در زمان داود خان (۱۹۷۵م) توسط یونسکو شروع به مرمت آن شد که متأسفانه به دلیل روی کار آمدن رژیم کمونیستی نیمه کار ماند. پس از فروکش جنگ در افغانستان و ارتباط دوباره ولايت هرات با سازمان یونسکو در سال ۲۰۰۷ میلادی، این قلعه دوباره به کمک مالی ایالات متحده ترمیم گردید. این قلعه با هزینه ۲۰۴ میلیون دالر آمریکایی از بودجه کشورهای آمریکا و آلمان بازسازی شد و در سال ۱۳۹۰ به گونه رسمی توسط مقام های حکومت افغانستان و نهادهای فوق گشایش یافت. قلعه اختیارالدین در سال های اخیر به عنوان محل موزه شهر هرات مورد استفاده قرار می گیرد.

تصویر ۱: نماهایی از قلعه اختیارالدین

۱-۳ مشخصات

قلعه در قسمت شمالی شهر هرات بین محل قطبیچاق و محله بردرانیها بر روی پشته‌ای بلند واقع شده است. این قلعه حدود ۵۰۰ متر مربع مساحت داشته و بلندترین نقطه آن ۲۰ متر ارتفاع دارد. در حال حاضر دارای ۱۳ برج می‌باشد که از خشت خام ساخته شده است. برج‌های قلعه اختیارالدین در زمان تیموریان (شاهرخ میرزا) دارای تزئینات کاشی کاری شده بوده و همچنان روى دو برج آن نیز در حال حاضر این تزئینات به چشم میخورد. در پایین برج کتیبه‌ای به خط کوفی سفید کار شده و در قسمت بالا در میان گره‌های ترنجی شکل با خطوط کوفی بنائی روپرو هستیم بناءً به نظر بعضی

منابع در دوره تیموریه داخل قلعه اطاقی وجود داشته که اتاق زرنگار نامیده می شده و تمامی دیوارها و سقفها نقاشی و تزئین شده بودند که متأسفانه امروز وجود ندارد.

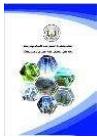
تصویر ۲: نمایی از برج های قلعه اختیارالدین

جدول ۱: نقاط قوت موجود ساحه

شماره	نقاط قوت
S1	موجودیت موزیم هرات در ارغ
S2	مرمت و بازسازی ارغ (بنیاد آغا خان، یونسکو)
S3	موجودیت اماكن تاریخی در شهر قدیم
S4	برگزاری همایش های سنتی و ملی در ارغ
S5	علاقه مندی مردم محل برای برقراری ارتباط با گردشگران
S6	موجودیت ادارات اطلاع رسانی همچون اطلاعات و فرهنگ
S7	افزایش میزان گردشگران

جدول ۲: نقاط ضعف موجود ساحه

شماره	نقاط ضعف
W1	نبود برنامه ریزی و مدیریت درست
W2	موجودیت ازدحام و شلوغی زیاد
W3	نبود اماكن و تسهیلات اقامتی
W4	عدم موجودیت پیاده روی های مناسب، جهت پیاده روی و دیدن منطقه

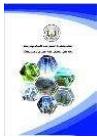
W5	عدم موجودیت کاربری های متناسب با ساحتات تاریخی
W6	عدم موجودیت فضای سبز مناسب
W7	نبود شرکت های تور گردشگری
W8	عدم استفاده همگانی مردم شهر از مکان های گردشگری
W9	نبود هماهنگی بین ادارات ذید خل
W10	نبود رهنمايي ها برای گردشگران (بروشورها و بنرهای رهنما)

جدول ۳: فرصت های پیش رو

شماره	فرصت ها
O1	موجودت کمیسیون احیای بافت تاریخی
O2	اشغال زالی و رشد اقتصادی
O3	احیای هویت شهری و ملی
O4	رشد صنایع و هنرهای بومی
O5	قابلیت ثبت در یونسکو
O6	رشد هویت بافت های مجاور
O7	افزایش سطح فرهنگ محل
O8	توسعه اماكن اقامتی
O9	استفاده از رسانه های جمعی در جهت معرفی ارگ و سایر ساحتات تاریخی
O10	کثرت ساحت و آبدات تاریخی

جدول ۴: تهدید های پیش رو

شماره	تهدید ها
T1	نبود امنیت
T2	ایجاد تغییر در فرهنگ مردم
T3	ساخت و ساز های غیر معیاری و خود سر در اطراف ارگ و سایر ساحتات تاریخی
T4	موجودیت کاربری های ناهمگون در کنار ارگ و سایر ساحتات تاریخی

ایجاد تغییرات فزیکی در بافت و پایین آمدن ارزش آن T5

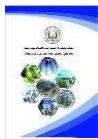
نبود فرهنگ درست پذیرایی از گردشگران T6

جدول ۵: تحلیل عوامل راهبردی داخلی

عوامل راهبردی داخلی

نقاط قوت	متوجه شده	اهمیت	وزن	نمره
موجودیت موزیم هرات در ارگ	نمایندگی	۵	۰,۰۷	۴
مرمت و بازسازی ارگ (بنیاد آغا خان، یونسکو)	نمایندگی	۴	۰,۰۶	۳
موجودیت اماكن تاریخی در شهر قدیم	نمایندگی	۵	۰,۰۷	۳
برگزاری همایش های سنتی و ملی در ارگ	نمایندگی	۵	۰,۰۷	۴
علاقة مندم مردم محل برقراری ارتباط با گردشگران	نمایندگی	۳	۰,۰۴	۳
موجودیت ادارات اطلاع رسانی همچون اطلاعات و فرهنگ	نمایندگی	۳	۰,۰۴	۳
افزایش میزان گردشگران	نمایندگی	۵	۰,۰۷	۴

نقاط ضعف	متوجه شده	اهمیت	وزن	نمره
نبود برنامه ریزی و مدیریت درست	نمایندگی	۴	۰,۰۶	۱
موجودیت ازدحام و شلوغی زیاد	نمایندگی	۵	۰,۰۷	۲
نبود اماكن و تسهیلات اقامتی	نمایندگی	۴	۰,۰۶	۱
عدم موجودیت پیاده روی های مناسب، جهت پیاده روی و دیدن منطقه	نمایندگی	۵	۰,۰۷	۲
عدم موجودیت کاربری های مناسب با ساحتات تاریخی	نمایندگی	۴	۰,۰۶	۲
عدم موجودیت فضای سبز مناسب	نمایندگی	۵	۰,۰۷	۲

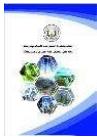
۰,۰۴	۱	۰,۰۴	۳	نبود شرکت های تور گردشگری
۰,۰۸	۲	۰,۰۴	۳	عدم استفاده همگانی مردم شهر از مکان های گردشگری
۰,۰۶	۱	۰,۰۶	۴	نبود هماهنگی بین ادارات ذیدخل
۰,۰۴	۱	۰,۰۴	۳	نبود رهنمايی ها برای گردشگران (بروشورها و بنرهای رهنما)
۲,۳۵				جمع کل

جدول ۶: تحلیل عوامل راهبردی خارجی

عوامل راهبردی خارجی

فرصت ها	موجودیت کمیسیون احیای بافت تاریخی
اشتغال زایی و رشد اقتصادی	۰,۲۰۸
احیای هویت شهری و ملی	۰,۲۶
رشد صنایع و هنرهای بومی	۰,۱۵۶
قابلیت ثبت در یونسکو	۰,۲۶
رشد هویت بافت های مجاور	۰,۰۳۹
افزایش سطح فرهنگ محل	۰,۰۶۵
توسعه اماکن اقامتی	۰,۰۵۲
استفاده از رسانه های جمعی در جهت معرفی ارگ و سایر ساحتات تاریخی	۰,۱۱۷
کثرت ساحتات و آبدات تاریخی	۰,۰۵۲

تهدید ها	نبود امنیت
ایجاد تغییر در فرهنگ مردم	۰,۱۳
نبود امنیت	۰,۰۶۵

۰,۱۳	۲	۰,۰۶۵	۵	ساخت و ساز های غیر معیاری و خود سر در اطراف ارگ و سایر ساحتات تاریخی
۰,۱۳	۲	۰,۰۶۵	۵	موجودیت کاربری های ناهمگون در کنار ارگ و سایر ساحتات تاریخی
۰,۰۳۹	۱	۰,۰۳۹	۳	ایجاد تغییرات فیزیکی در بافت و پایین آمدن ارزش آن
۰,۰۳۹	۱	۰,۰۳۹	۳	نبود فرهنگ درست پذیرایی از گردشگران
جمع کل				۳,۳۴

۲-۳. چشم انداز، اهداف و استراتیژی ها

۱-۲-۳. چشم انداز

قلعه اختیارالدین اثری با هویت تاریخی و جاذب گردشگر.

۲-۲-۳. اهداف کلان

- ❖ بازدهی هویت تاریخی قلعه اختیارالدین به آن.
- ❖ افزایش سطح گردشگری قلعه اختیارالدین.
- ❖ ساماندهی فضای اطراف قلعه جهت افزایش تعداد گردشگران.

۳-۲-۳. راهبردها

راهبردهای تعیین شده برای رسیدن به اهداف فوق قرار ذیل اند:

راهبردهای رسیدن به هدف بازدهی هویت قلعه اختیارالدین به آن

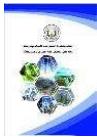
- ✓ ایجاد کاربری های همگون با محدوده.
- ✓ احیای بافت های مجاور جهت بر جسته تر شدن بافت قلعه اختیارالدین.

راهبردهای رسیدن به هدف افزایش سطح گردشگری قلعه اختیارالدین

- ✓ ایجاد اماكن و تسهیلات افامتی در محدوده.
- ✓ توسعه زیرساخت ها و خدمات اساسی در محل.
- ✓ تهییه برنامه های معلوماتی جهت معرفی قلعه به مردم شهر و سایر ولایات.

راهبردهای رسیدن به هدف ساماندهی فضای اطراف قلعه جهت افزایش تعداد گردشگران

- ✓ افزایش کاربری های محلی و بومی در اطراف قلعه.
- ✓ همکاری با کمیسیون احیای بافت تاریخی جهت ایجاد طرح های ساماندهی.

- ✓ افزایش تعاملات اجتماعی در محیط همگوار.

- ✓ نظم بخشی به خیابان‌ها و فضاهای اطراف با استفاده از اصول طراحی شهری.

۳-۳. سیاست‌ها

برای رسیدن به راهبردها و اهداف تحقیق سیاست‌های اجرائی ذیل تدوین شده‌اند:

ایجاد کاربری‌های همگون با محدوده

- ✓ جابجایی کاربری‌های همچون عتیقه فروشی، کتاب فروشی، دکان‌های عرضه کننده تولیدات محلی و غیره.
- ✓ انتقال کاربری‌های ناسازگار به سایر نقاط شهر.
- ✓ اخذ کمک‌های دولتی جهت ایجاد و گسترش تولیدات محلی.

احیای بافت‌های مجاور جهت بر جسته تر شدن بافت قلعه‌ء اختارالدین

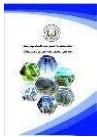
- ✓ بازگو نمودن اهمیت گردشگری به مسئولین دولتی جهت اخذ کمک‌های مالی بخاطر مرمت و بازسازی اماکن قدیمی مجاور.
- ✓ تخریب بافت‌های غیر قابل استفاده و فرسوده و ساخت تسهیلات لازم، مانند اماکن اقامتی، فضاهای تفریحی، رستورانت و غیره.

ایجاد اماكن و تسهیلات اقامتي در محدوده

- ✓ ساخت فضاهایی برای استراحت کوتاه مدت در اطراف خیابان مانند نصب مبلمان شهری.
- ✓ ایجاد فضاهای سبز مناسب.
- ✓ ساخت هوتل‌ها و مسافرخانه‌ها برای گردشگران جهت سپری نمودن شب در آنها.

توسعه زیرساخت‌ها و خدمات اساسی در محل

- ✓ ایجاد سرویس‌های بهداشتی عمومی.
- ✓ نصب چراغ‌ها و نورپردازی جهت استفاده در شب.
- ✓ ایجاد دسترسی به شبکه حمل و نقل عمومی.
- ✓ بازسازی خیابان‌ها، پیاده راه‌ها و ایجاد کفسازی مناسب آنها.

تهیهء برنامههای معلوماتی جهت معرفی قلعه به مردم شهر و سایر ولایات

- ✓ ایجاد صفحه رسمی اینترنتی جهت ارائه معلومات و بیان خصوصیات و بیزگیهای ارگ.
- ✓ برگزاری کنفرانس‌ها و سمینارهای معلوماتی در سطح شهر و کشور.
- ✓ تهیهء بروشورهای رهنما و پخش آنها در میان مردم.
- ✓ برگزاری همایش‌های محلی و سنتی در داخل قلعه جهت بازدید مردم از فضای داخل ارگ.

افزایش کاربری‌های محلی و بومی در اطراف قلعه

- ✓ ایجاد رستوران‌های کوچک و دکه‌های غذایی جهت ارائه غذاهای محلی.
- ✓ جایگاهی مشاغلی چون قالین بافی‌ها، انتیک فروشی‌ها، دکان‌های عرضه کننده لباس‌ها و اجناس محلی و غیره.

همکاری با کمیسیون احیای بافت تاریخی جهت ایجاد طرح‌های ساماندهی

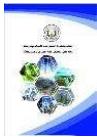
- ✓ برگزاری جلسات رسمی بین کمیسیون و متخصصین شهرسازی جهت تهیهء طرح‌های توسعه‌یابی و ساماندهی.
- ✓ سهم دادن سکتور خصوصی جهت سرمایه گذاری برای انجام طرح‌ها.
- ✓ تهیهء برنامههای عملیاتی و نظارتی جهت انجام پروژه‌ها.

افزایش تعاملات اجتماعی در محیط هم‌جاوار

- ✓ ایجاد فضاهای تفریحی.
- ✓ ایجاد فضاهای سبز با مبلمان مناسب.
- ✓ برگزاری سرگرمی‌های خیابانی.

نظم بخشی به خیابان‌ها و فضاهای اطراف با استفاده از اصول طراحی شهری

- ✓ ایجاد کفسازی مناسب و جاذب در سطح پیاده‌روها.
- ✓ رنگ آمیزی و تزئین جذاب ساختمان‌ها برای جلب توجه بیشتر شهروندان و گردشگران.
- ✓ ایجاد فواردها و آب نمایها در محدوده هم‌جاوار.
- ✓ ایجاد پوشش گیاهی منظم جهت افزایش تمایل گردشگران برای بازدید از ارگ و محیط اطراف.

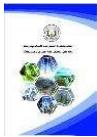

۴. بحث و نتیجه گیری

امروزه صنعت گردشگری به عنوان گستره‌ده ترین صنعت خدماتی و یکی از بزرگترین منابع اقتصادی جهان محسوب می‌شود. به طوریکه در بین شهرهای مختلف حالتی بسیار رقابتی یافته است و حتی شهرهایی که از جذابیت های بیشتر گردشگری برخوردار اند تلاش می‌کنند تا از طریق فراهم آوردن جذابیت‌های خاص و گوناگون میزان گردشگر را با برگزاری همایش‌ها، جشنواره‌های فصلی، سمینارهای تخصصی، مسابقات علمی، فرهنگی و ورزشی، تخفیف‌های ویژه فصلی و صدها طرح و راهکار باعث جذب و ماندگاری بیشتر گردشگران گردند. از این‌رو قلعه اختیارالدین هرات که یکی از جاذبه‌های بسیار مشهور و با ارزش این شهر است متأسفانه به دلیل کم توجهی مسئولین نقش و جایگاه خوبیش را در بین مردم و در سطح کشور و منطقه از دست داده است. لذا در این تحقیق سعی شده است تا با استفاده از اصول طراحی شهری که تاکید آنها بر روی افزایش سطح کیفی یک بنا است میزان گردشگری قلعه اختیارالدین را ارتقاء داده و در ضمن هویت و ارزش این قلعه را نیز حفظ بسازیم. به این منظور پس از مطالعه و بررسی تجارب سایر کشورها و محدوده تحقیق، اطلاعاتی بدست آمد که پس از تجزیه و تحلیل آنها از طریق ماتریس سوات جهت رسیدن به هدف تحقیق اهداف و راهکارهای اجرایی تدوین گردید. از جمله راهکارهای رشد گردشگری در ساحه قلعه اختیارالدین با تاکید بر حفظ هویت آن میتوان به مواردی از جمله ایجاد کاربری‌های همگون با محدوده، احیای بافت مجاور جهت بر جسته‌تر شدن بافت قلعه اختیارالدین، ایجاد اماكن و تسهیلات اقامتی در محدوده، توسعه زیرساخت‌ها و خدمات اساسی در محل، افزایش کاربری‌های بومی و محلی در اطراف قلعه و افزایش تعاملات اجتماعی در محیط هم‌جاوار نام برد.

۵. فهرست منابع

۱. خسروی، حسین. (۱۳۸۴). بررسی توانمندی‌های گردشگری استان قم و اثرات آن در توسعه این استان. پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری.
۲. رسولی، سید حسن؛ فرنجیک، عبدالغفار و رجایی، مرجان. (۱۳۹۴). بررسی و ارزیابی برنامه راهبردی و اجرایی توسعه صنعت اقتصادی و گردشگری در (شهرستان ساری). دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در عماران، معماری و شهرسازی.
۳. شیخ زاده، ابراهیم. (۱۳۹۴). مدل سازی عوامل مؤثر در بهبود کیفیت زندگی با تأکید بر تأثیرات توسعه صنعت گردشگری(مطالعه موردی: شهر تهران). مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران. سال هشتم، شماره اول.

۴. شکوری، بهرام؛ خوشنویس یزدی، سهیلا؛ ناطقیان، نیلوفر. (۱۳۹۶). تاثیر توسعه گردشگری بر اقتصاد ایران. پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار. سال ۸. شماره ۱۶. صص ۵۲-۳۳.
۵. شهرابی، سید محمد رضا؛ شکریان، محمد؛ حیدری فنوی، مرتضی. (۱۴۰۲) بررسی چگونگی ارتقاء کیفیت زندگی شهری با رویکرد طراحی شهری. دومین همایش بین المللی معماری، عمران علوم زمین و محیط زیست سالم. همدان.
۶. جعفری، عزیزالله؛ نادعلی پور، زهرا؛ حیدری فر، زهرا و باقری محسن. (۱۳۹۹). ایجاد استغال صنعت گردشگری با رویکرد پویایی سیستم‌ها. انجمن علمی گردشگری ایران. سال نهم. شماره سوم.
۷. قالیباف، محمد باقر و شعبانی فرد محمد. (۱۳۹۰). ارزیابی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری برای توسعه گردشگری شهری بر اساس مدل‌های تضمیم گیری چند متغیره (مطالعه موردی: شهر سنندج). فصلنامه تحقیقات جغرافیایی. سال ۲۶. شماره دوم.
۸. لطفی خاچکی، بهنام. (۱۳۸۷). گردشگری به مثابه یک صنعت. پرتابل جامع علوم انسانی. سال اول. شماره ۲۰۶. دوم. صص ۱۷۱-۱۷۶.
۹. ویسی، هادی و خدیجه مهماندوست. (۱۳۹۴). بررسی موانع توسعه صنعت گردشگری بین المللی ایران با تأکید بر گردشگری ورودی. فصلنامه ژئولوژیک. سال ۱۱. شماره ۱. ۱۳۵-۱۵۶.
۱۰. ویسی، هادی. (۱۳۹۶). بررسی سیاست‌گذاری صنعت گردشگری در قوانین بالادستی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی. دوره ۷. شماره ۲۵.
11. Gosling, D. and Maintland, B. (1984). "Concepts of Urban Design", Academy Editions, London.
12. Pittas, M.J. (1980). "Defining Urban Design", Journal of Urban Design, Vo1.1, No.2, Jan./Feb.

